

**Pannon Egyetem
Georgikon Kar**

Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

Válasz Dr. Sarudi Csaba opponens véleményére

Szili-Fodor Dóra

**LEADER PROGRAM TAPASZTALATAI
A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓBAN**

**Témavezető:
Dr. habil Kocsondi József CSc
egyetemi tanár**

Keszthely, 2012.

Tisztelt Opponens Úr! Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság!

Először is szeretnék köszönetet mondani opponensemnek, Dr. habil Sarudi Csaba CSc egyetemi tanárnak az alapos, értő és mélyreható elemzéséért. Annak idején sokat tanultam a munkahelyi vitán, illetve a vita előtt adott javaslataiból, és most ismét nagy haszonnal forgattam az erre az alkalomra írt véleményét. Köszönöm a számos pozitív, elismerő vélekedést, az ösztönző észrevételeket, az építő kritikai jellegű meglátásokat. Köszönöm a szakértelmet, a lelkiismeretességet, és a sok ráfordított időt.

Dr. Sarudi Csaba professzor úr három oldalon adott részletes és alapos véleményt a disszertációról. Válaszomban az opponensi vélemény felépítését követem.

A téma aktualitása, újszerűsége

Örömmel olvastam, hogy Sarudi professzor úr újszerűnek tartja a téma megközelítését. Bírálataival megerősít abban, hogy szükséges volt mindhárom Leader programidőszak összefüggéseinek vizsgálata, hiszen azok fejlődésbeli eltéréseinek kutatása világíthat csak rá a hazai pályázati folyamatok hiányosságaira, a három időszak alatt történő, állandó szervezeti, intézményi, finanszírozási változásokra. Örömömre szolgált az is, hogy véleménye szerint a térségekben folyó kutatás a Leader alapelveken nyugvó pályázati rendszer valódi, gyakorlati sajátosságainak feltárásához járult hozzá.

A szakirodalom feldolgozásának színvonala

A szakirodalommal kapcsolatosan közölt megállapításokat örömmel vettem tudomásul. Az elemzés során több esetben előforduló hosszabb szövegrészek idézésére azért van szükség, hogy az értekezés európai uniós kitekintése és az előzmények körültekintő bemutatása, alapos összevetése, saját véleménnyel történő kiegészítése is a szakdolgozat részévé váljon. A 26. oldalon szereplő felsorolás a 25. oldalon feltüntetett ábra magyarázata, a szöveges rész az abban szereplő egyes tengelyek tartalmának kifejtésére szolgál.

Az alkalmazott módszerekről

Nagy örömömre szolgált az opponensi bírálat módszertani értékelésének olvasása. Az itt szereplő elismerő szavak azzal a lelkesedéssel töltönek el, hogy a korábbi opponensi véleményekben szereplő javaslatok elfogadását követő munkám sikeresnek bizonyult. Külön öröm számomra, hogy Dr. Sarudi Csaba professzor úr az alkalmazott módszerek mellett kiemeli a saját tapasztalatok tudományos igényű feldolgozását is.

Formai követelmények, táblázatok, ábrák

Köszönöm az elismerő szavakat a dolgozat kivitelezésével, szép külső megjelenésével, gondos szerkesztésével, stílusával kapcsolatban. Elfogadom Tisztelt Bíráló kritikai véleményét, és teljesen egyetértek azzal, hogy a munkatáblák közül többet a mellékletben lehetett volna szerepeltetni, amely változás a disszertáció terjedelmére is pozitív hatással lehetne, az érdemi anyagrészt lerövidülne.

A munkahelyi vitán elhangzott vélemények figyelembe vétele

Elégedettséggel tölt el, hogy Tisztelt Opponens pozitívan értékelte a munkahelyi vita tapasztalatainak beépítését az értekezésbe. Dr. Sarudi Csaba professzor úr méltatása a következtetéseket és javaslatokat illetően nagyon megtisztelő számomra.

A szerző publikációs tevékenysége

Örömmel olvastam, hogy Tisztelt Bíráló kifejti, hogy a megfelelő publikációs tevékenységnek köszönhetően értekezésem megfelelő szakmai biztonsággal és felkészültséggel készülhetett el.

Új tudományos eredmények

Örömmel veszem tudomásul, hogy Dr. Sarudi Csaba professzor úr az új tudományos eredményeket elfogadja. Azok tömörebb megfogalmazására vonatkozó javaslatát köszönöm.

Megtiszteltetésnek érzem az opponensi bírálat összefoglaló értékelését, amely szerint:

„A disszertáció tartalmában színvonalas, saját kutatáson alapuló és új tudományos eredményeket tartalmazó munka.”

Kérdésekre adott válaszok:

Dr. Sarudi Csaba professzor úr az alábbi kérdések kifejtését várja a nyilvános vita során:

1. *„Miben különböznek egymástól a vizsgált Leader programok (pozitívumok, negatívumok, hatékonyság)?”*

Válaszom a következő:

Disszertációmban a Leader program hazai sajátosságait három különböző időszakban vizsgáltam:

- 2001-2004-ig Leader-típusú Kísérleti Program
- 2004-2006-ig LEADER+ Program
- 2007-2013-ig Leader Program

Az egyes programidőszakok összehasonlítását az alábbi táblázat segítségével vázolom fel:

Szemponatok / Programidőszakok	Kísérleti	LEADER+	Leader 2007-2013
Forrása	FVM VFC (hazai)	EMOGA és AVOP	EMVA és ÚMVP
Támogatások összege	300 millió HUF	6.634 millió HUF	63.000 millió HUF (első támogatási időszakban 16.900 millió HUF igény érkezett)
Egy akciócsoportra jutó támogatás	25 millió HUF	90 -100 millió HUF	800-900 millió HUF
Ebből akciócsoport működésére fordítható arány	Támogatás 10%-a	Támogatás 15%-a	Támogatás 20%-a
Támogatott projektek száma	271 db	2701 db	4205 db kérelem (első támogatási időszakban)
Országos lefedettség	186 település, települések 6 %-a, lakosság 3%-a, akciócsoportok csak 3 régióban működtek	960 település, települések 31%-a, lakosság 16%-a, régióként egyenletes a nyertes csoportok eloszlása	2802 db település, települések 88%-a

Akciócsoportok száma	14 db	70 db (tervezett 40-hez képest)	96 db (tervezett 70-hez képest)
Kommunikáció	elmaradt az elvárt szinttől	nem megfelelő szintű	nem megfelelő szintű
Partnerségre való hatása	kedvező, elindította a térségi összefogást	kedvező, kiforrott együttműködések indultak pályázatokon	kedvező, régiókon, megyehatárokon átnyúló együttműködések, nagyobb területű akciócsoportok alakultak
Motiváció	Nagy várakozásokat ébresztett a Leader program iránt.	alacsony szinten maradt a pályázási kedv az első fordulóban, majd nőtt a második fordulóban	elvesztették motivációjukat a közösség tagjai a nagy bizonytalanság és a hosszú várakozások miatt
Szkepticizmus	magas a program ismeretlensége miatt	nőtt a hosszú várakozási idő miatt a támogatások elbírálásáig	nőtt a program indításának késedelve miatt (akciócsoportok 1 évig támogatás nélkül maradtak)
Dokumentáció	elkészült, de nem megfelelő minőségben	bonyolult, túlzott jogi szabályozás	bonyolult, az elektronikus kitöltőprogram nem tudja kezelni a helyi sajátosságokat
Eljárásrend	hiányos jogi szabályozás	elhúzódott, tarthatatlanná vált, túlságosan bürokratikus, bonyolult, szigorú	késedelmesen indult a program, rendkívül bonyolult kiválasztás, helyi tervezés, pályázatok bírálata hosszadalmas, elektronikus kitöltés nehézkes, túlbürokratizált
Leader elveknek való megfelelés	Nem minden projekt felelt meg, megvalósítás során is hiányosságok tapasztalhatók.	a program komplexitása a források elaprózódása miatt elveszett, az uniósnál szigorúbb szabályozás, gazdaságélénkítés nem történt	nagyobb támogatási összeg kedvez a komplex programok megvalósításának,
Akciócsoportok szervezeti fejlettségi szintje	nem minden esetben voltak jogi személyek	magas szintű, de ez személyi, anyagi többletterhekkel járt	magas szintű, de finanszírozásuk nem megoldott, jogait korlátozták a Helyi Vidékfejlesztési Irodák
Szervezeti felépítés	Egyszerű, de összeférhetlenségi aggályokat vet fel	Feleslegesen sok szervezeti egység, túlbürokratizált	Rendkívül bonyolult, túlbürokratizált, szinte követhetetlen, számos új belépő intézményi forma országosan és helyben is
Decentralizáció	Regionális Vidékfejlesztési Irodák kontrollja miatt viszonylag alacsony szintű	országosan nem valósult meg, helyben viszont kedvező	országosan nem valósult meg, helyben viszont kedvező

A különbségek a táblázatból jól láthatók:

A Kísérleti Leader Program hazai forrásból, míg a következő két időszak programja Európai Unió forrásokból és annak hazai társfinanszírozásából valósult meg.

Az akciócsoportokra jutó forrás összegét az első két időszakban egyenlő mértékben, míg a 2007-2013-s időszakban lakosság- és településszám alapján állapították meg, amely kedvező változás a Leader történetében, egy akciócsoport így nagyobb összeghez juthatott.

Pozitívumok:

- Mind az országosan elérhető összes támogatás összege, mind pedig az egy akciócsoportra jutó forrás összege többszörösére nőtt az egyes programidőszakokban.
- Az akciócsoport működtetésére időszakról-időszakra egyre magasabb támogatási arány fordítható.
- A támogatott projektek száma is szignifikánsan nő az egyes időszakok során.
- Az országos lefedettség is egyre magasabb szintű, a 2007-2013-as program már elérte a döntéshozók által elvárt szintet.
- A programnak köszönhetően kialakított partneri hálózatok egyre erősebbekké váltak az egyes időszakok során, és egyre nagyobb kiterjedésű partnerségek jöttek létre.
- Az egyes akciócsoportok a három programidőszakban szakmailag egyre magasabb szinten tudták képviselni térségük érdekeit.

Negatívumok:

- A támogatott akciócsoportok száma minden esetben nagyobb volt, mint a tervezett, így kevesebb az egy akciócsoportra jutó támogatás, fennáll a források elaprózódásának veszélye.
- A program kommunikációja egyik időszakban sem volt megfelelő mértékű.
- A pályázók egyre kevésbé motiváltak a Leader programban való részvételre az egyes programidőszakokban. A Kísérleti programban még nagy reményekkel várták az uniós forrást, később azonban egyre szkeptikusabbá váltak az elbírálás és a támogatások érkezésének késedelve miatt.
- Az eljárásrend a Kísérleti programban egyszerű volt, de a jogi háttér nem volt megfelelő a működéshez. A Leader+ programban a feleslegesen túlbürokratizált eljárásrend az uniós megfelelési kényszernek köszönhető, míg a 2007-2013-as többszereplős eljárásrend olyan bonyolulttan működött, hogy már szinte követhetlenné vált. Tehát a bürokrácia a programidőszakok során folyamatosan csak nőtt.
- A pályázati dokumentáció is ehhez igazodóan vált egyre összetettebbé. A 2007-2013-as időszak elektronikus kitöltőprogramjától várt egyszerűsödés nem következett be, inkább megnehezítette a térségben tervezést végzők helyzetét.
- A szervezeti felépítés a bürokrácia mértékének növekedésével egyre bonyolultabbá vált. Egyes intézmények felesleges és túlbürokratizált mivoltuk miatt a 2007-2013-as program megvalósítása közben is szűntek meg (pl. Helyi Vidékfejlesztési Irodák rendszere).
- A hivatali bürokrácia kiterjesztése mellett az akciócsoportok működése azonban minden programidőszakban alulfinanszírozott volt.
- A decentralizáció elvének betartása országosan egyik programidőszakban sem valósult meg megfelelő szinten.

2. „Miben jelölhetők meg a Leader programok továbbfejlesztésének hazai tennivalói?”

Válaszom a következő:

A túlbürokratizált, centralizált, Leader- elveknek nem megfelelő eljárásrend és intézményrendszer egyszerűsítése, lecsupaszítása, ugyanakkor a térségeknek nagyobb lokális szabadság nyújtása elengedhetetlen a következő Leader időszakokra nézve.

Indokolt mind a többlépcsős, központi irányítási-ellenőrzési szervezetek, mind a különböző funkciókat betöltő adminisztrációs szervezetek számának csökkentése, a

pályázati bürokrácia áttekintése és az ügyintézés jelentős részének akciócsoportokra való delegálása. A Leader program átalakításának társadalmi vitája során levont következtetésekben megfogalmazott változások megvalósítása elengedhetetlen a jelenlegi és jövőbeni programok sikere érdekében.

Javaslom a jövőbeni Leader időszakokra nézve a decentralizált pályázati rendszer alkalmazását, az akciócsoportok érdemi döntési jogkörének kiszélesítését. A csoport rendelkezésére álló keretösszeget teljes mértékben a Helyi Akciócsoport kezelhetné, vagyis a végső kedvezményezettek számára történő kifizetések is az akciócsoport feladatkörébe tartoznának. Ehhez szükséges a térségi menedzsment szervezetek megerősítése, infrastrukturális, pénzügyi és személyi állományának biztosítása a Leader program pénzügyi lebonyolításához.

Szükséges a vidéki kis- és mikrovállalkozások motiválása a következő Leader időszakokban több pályázat benyújtására. Javaslom a jövőbeni Leader programokra nézve a kistérségi menedzserek, pályázatiírók előzetes, magas szintű tájékoztatását és az országos szintű kommunikációba való széleskörű bevonását.

Szükséges az ország minél nagyobb területének lefedése Leader helyi akciócsoportokkal. A jövőbeni Leader programok tervezésekor azonban a csoportok számának növelése helyett ösztönözni szükséges a nagyobb területeken történő együttműködéseket.

A következő Leader programokban szükséges a nemzetközi együttműködések, tapasztalatcserék ösztönzése, akár külön eljárásrend és követelményrendszer alkalmazása segítségével.

A következő időszakok programjai sikerének alapvető követelménye pedig a pályázatok megjelenésére, elbírálására és a kifizetési kérelmek kezelésére központilag előírt határidők betartása és főként rövidítése.

Mégegyszer köszönöm Opponensem segítségét.

Zalaegerszeg, 2012. január 25.

Szili-Fodor Dóra
doktorjelölt